

BIULETYN geograficzny

POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO * NR. _____

77178

Numer specjalny na Konferencję Wydziału
Spraw Naukowych Polskiego Towarzystwa Geograficznego
W Poznaniu

M i a s t o - G o l u b - D o b r z y ń

Studia nad możliwościami aktywizacji do roli ośrodka
powiatowego

Warszawa 1953.

BIBLIOTEKA
Geograficzna

POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

871.77

Miasto Golub - Dobrzyń

Studia nad możliwościami aktywizacji do roli ośrodka powiatowego.

Golub - Dobrzyń, miasteczko zespolone liczące 5.150 mieszkańców jest położone w powiecie Wąbrzeskim. Leży one na południowym krańcu powiatu w odległości 20 km. od Wąbrzeźna i jest z miastem powiatowym słabo powiązane. Peryferyjne położenie Golubia w powiecie wąbrzeskim wywołuje silne jego oddziaływanie na tereny sąsiednich powiatów brodnickiego i rypińskiego oraz lipnowskiego. Jest to więc miasto, które nie tkwi w sieci osadniczej swego powiatu, ale posiada tendencję do wytwarzania własnego obszaru oddziaływania niezależnie od istniejących obecnie granic administracyjnych. Jest to ważny szczegół tego problemu planowania podniesienia Golubia do roli ośrodka powiatowego. Golub w układzie przestrzennym miast wyraźnie nadaje się na taki ośrodek, z tych względów że jest mało związany z hierarchicznie nadrzędnym mu miastem powiatowym i posiada dość duży własny region oddziaływania. Praca niniejsza musi więc iść w kierunku

1. charakterystyki obecnego życia gospodarczego miasta,
2. ustalenia regionu usługowego miasta, który w przyszłości powinienby tworzyć zrąb powiatu i jego charakterystyki gospodarczej,
3. planów aktywizacji miasta do roli ośrodka powiatowego w oparciu o wyznaczony region.

Najpierw trochę wiadomości historycznych, które ukatwią zrozumienie rozwoju i obecnej sytuacji miasta.

Rys historyczny

Golub Dobrzyń jest miastem bliźniaczym tworzącym dziś jedno miasto na podstawie uchwały Rady Ministrów w 1951 r. W przeszłości jednak rozwój tych miast szedł różnymi drogami.

Niewątpliwie starszą osadą jest Golub. Dokument z 1254 roku mówi już o istnieniu "Villam Golube" na prawie

CBGİÖŞ, ul. Twarda 51/55
tel. 22 69-78-773

http://www.wa5155396

chełmińskim. W 1293 właściciel klucza Golubskiego, biskup kujawski oddaje go mistrzowi krzyżackiemu. Krzyżacy wykorzystują obronne położenie osady w gętli Drwęcy i umieszczają tu graniczny gród warowny, a w 1300 roku wznoszą na stronym zboczu doliny potężny zamek. Miasto obdarowane przywilejami i prawami rozwija się pomyślnie w okresie feudalnym. Główną podstawę egzystencji ludność czerpała z handlu. Drwęcą spławiano drzewo, węgiel drzewny, sól i śledzie. Rynkiem zbytu była Polska, która zaczynała się za Drwęcą. Obywatele golubscy umieszczali swe kapitały w ziemi Dobrzyńskiej, zakładali tu młyny, hodowle owiec i prowadzili na szeroką skalę handel bydłem. Ciężenie miasta na lewy brzeg Drwęcy na wiec dawne tradycje.

Po rozgromieniu krzyżaków i włączeniu Pomorza i Ziemi Chełmińskiej do Polski ziemie po obydwóch brzegach Drwęcy zostają na nowo sjednoczone. Zniesienie oka wpłynęło jeszcze bardziej na rozwój miasta, które o swe rynki zbytu i handel walczy z sąsiadującym potężnym wówczas Toruniem. Handel wewnętrzny targowy i jarmarczny 4 razy do roku podporządkowany surowym przepisom odbywał się na przeznaczonym do tego celu rynku.

W drugiej połowie XVII w. zaznacza się w Golubiu jak i w wielu innych miastach Polski upadek handlu na skutek wojen i egoistycznej polityki celnej szlachty. Golub będący jednym ze znaczniejszych miast Ziemi Chełmińskiej schodzi do roli podrzędnego miasteczka.

Po rozbiorach Golub staje się ponownie miastem granicznym. Przedmieście Golubia położone na lewym brzegu Drwęcy na terenie Ziemi Dobrzyńskiej i dlatego nazwane Dobrzyńcem, do tego czasu nie odgrywało żadnej większej ani samodzielnej roli. Dopiero okres rozbiorów i podział polityczny miasta stwarza dla Dobrzyńca przedmieścia możliwości samodzielnego rozwoju. W 1776 roku liczy Dobrzyńza ledwie 31 nędznych domków. Od tego czasu jednak szybko wzrasta i zaczyna poważnie konkurować z Golubiem. W 1786 roku liczy Dobrzyń już 1500 mieszkańców, otrzymuje prawo miejskie i szereg przywilejów. Każdy obywatel posiada w Dobrzyńcu prawo uboju, wypiekania chleba, robienia piwa i wódki. Wobec takiego rozwoju życia gospodarczego Dobrzyńca Golub musi zmniejszyć produkcję piwa znacznie i szukać innych źródeł dochodów. Kupcy golubscy przerwali się na handel materiałami włókienniczymi, żelazem, towarami kolonialnymi i wyrobami rzemieślniczymi. Towar ten przemycano przede wszystkim przez kordon graniczny do Dobrzyńca, a stąd rozchodził się on na całą gubernię płocką. Przemysł towarów zorganizowany był na wielką skalę a przemyślnicy strażnicy rosyjscy tolerowali go przez dłuższy okres czasu. Skończył się jednak wkońcu ten stan zastrze-

nien przepisów celnych, ustanowieniem w Dobrzyniu komory celnej drugiej klasy i obstawieniem granicy przez wojsko. Handel choć się zmniejszył nie upadł zupełnie. Świadczą o tym następujące cyfry w 1876 r. wywieziono z zaboru rosyjskiego surowych produktów za 650.000 rubli, wwieziono towarów za 112.000 rubli, za co pobrano ok. 39.000 rubli.

Z krótkiego przeglądu dotychczasowego dziejów miast Golubia i Dobrzynia wynika wniosek, że miasta te wznosiły przede wszystkim na funkcji handlowej. Był to nie tylko handel towarami miejscowego rzemiosła, z najbliższą okolicą ale i handel dalekosiężny w niektórych okresach. Były to typowe miasta okresu feudalnego. Okres gospodarki kapitalistycznej zaznaczył się na terenie miast pod koniec 19 i 20 wieku szeregiem inwestycji przemysłowych, które zapoczątkowały nową bazę rozwojową miast. W Golubiu powstaje tartak parowy, duża mleczarnia i nowoczesnie urządzone serowarnia. Gałęzie przemysłu spożywczego i drzewnego znalazły tu możliwości rozwoju w oparciu o miejscowe surowce. W Dobrzyniu powstaje młyn oraz mniejsze i gorzej wyposażone zakłady przemysłowe jak garbarnie, fabryka świec i mydła.

Obydwa miasta włączone do Polski w 1918 roku tworzyły odrębne organizmy gospodarcze i administracyjne. Długoletnia granica polityczna, która je oddzielała stworzyła mimo bliskiego sąsiedztwa dwa różne miasta, tak z punktu widzenia fizjonomii jak funkcji i typu ludności. Podtrzymywało to podział administracyjny. Golub należał do woj. północnego, Dobrzyń do Warszawskiego. Przygotowanie się do nowych warunków oba miasta ciężko przeżywało. Dobrzyń pomimo dalszego wzrostu liczebnego mieszkańców schodzi do rzędu osad. Golub ma dużą ilość bezrobotnych, likwiduje wiele warsztatów, zmniejsza ilość mieszkańców.

W ostatnich jednak latach okresu międzywojennego dźwiga się ponownie. Rozwija się spółdzielnia mleczarska i serowarska, przerabia dziennie około 60.000 litrów mleka, eksportuje rocznie 100.000 kg. masła i 30.000 kg. serów. Cegielnia produkuje rocznie 120.000 sztuk cegieł, dobrze prosperuje młyn i tartak.

W czasie okupacji w drugiej wojnie światowej granica polityczna znowu oddziela miasta. Golub należy do "Reichu" a Dobrzyń do "Generalnego Gubernatorstwa". Hitlerowcy mordują w Dobrzyniu 50 % ludności, są to mśczenie pochodzenia żydowskiego. Ponadto niszczą 70 % domów mieszkalnych w Dobrzyniu.

Po skończonej wojnie początkowo miasta są nadal po dzielone administracyjnie. Dobrzyń jednak przy tak wielkim

zniszczeniu nie może istnieć samodzielnie, wobec czego w 1948 roku przechodzi do powiatu wąbrzeskiego i tworzy z Golubien miasto zespolone.

Liczba ludności miasta, a raczej dwóch miast wahała się w zależności od zmiennej koniunktury gospodarczej i politycznej. Można ją zestawić tylko dla ostatnich dwóch wieków.

Liczba mieszkańców

<u>rok</u>	<u>razem</u>	<u>Golub</u>	<u>Dobrzyń</u>
1772	658		
1881	6.285	2.635	3.660
1931	8.990	3.390	5.600
1952	5.157	2.155	3.102
1946	6.017		

II. Charakterystyka obecnego stanu gospodarczego miasta

Ludność miasta wykazuje po wojnie tendencje do zmniejszania się. W 1952 r. jest nie tylko mniej ludności niż było przed wojną, ale jest o ca 300 osób mniej niż było w 1950 r. Miasto wyludnia się. Zmniejszenie ludności następuje na skutek wyjazdów na zachód, migracyj do większych miast. Golub podobnie jak liczne inne małe miasteczka stracił, w nowym ustroju podstawy egzystencji i dynamiki, które miały w systemie gospodarki kapitalistycznej, a nie zyskał, jeszcze nowych podstaw właściwych gospodarce socjalistycznej. Rola drobnego kupiectwa, które pośredniczyło w wymianie towarów między miastem i wsią skończyło się. Główną funkcją miastotwórczą stał się przemyśl i funkcje usługowe centralne. Przyjrzyjmy się jak z tego punktu widzenia przedstawia się sytuacja w Golubiu.

O tym, jaka funkcja odgrywa główną rolę w życiu gospodarczym miasta najlepiej można przekonać się biorąc pod uwagę zawody ludności. Niestety nie dysponujemy dokładną statystyką ludności zawodowo czynnej lecz tylko dane przybliżone, szacunkowe zebrane na miejscu.

Przemysł w Golubiu posiada kilka zakładów i zatrudnia razem ca. 242 ludzi. Największym obiektem jest tartak pa-

rowy, nowoczesnie urządzone, w którym pracuje 140 - 150 osób. /pracowników fizycznych 128, biurowych 12, kobiet pracujących 12/. Tartak tylko w jednej trzeciej czerpie surowiec z sąsiednich lasów, reszta pochodzi z Olsztynskiego i spławiana jest Drwęcą. Tartak jest w pełni czynny, 3 prace trwa na trzy zmiany. Dziennie przerabia się ok. 120 m³ drzewa.

Drugim zakładem przemysłowym jest młyn elektryczny. Posiada on osiem par wałecy, przerabia 400 m. zboża na dobę. W młynie jest zatrudnionych 14 osób, fizycznych pracowników i 2 pracowników umysłowych. Zasięg gospodarczego społeczeństwa młyna jest zmienny, zależny od pogody. W okresach suchych sąsiednie młyny wodne nie mogą pracować wówczas młyn dobrzyński obsługuje znaczny obszar o promieniu dochodzącym do 30 km.

Cegielnia, o której istnieje już wzmianka w 1421 r. w dokumencie lokacyjnym miasta jest obecnie nieczynna. Pokłady złóż zostały już przez długotrwałą eksploatację wyczerpane. Obecne zasoby wystarczyłyby zaledwie na 1 milion cegieł, wobec czego uruchomienie cegielni po wojnie nie opłaca się.

Mleczarnia, która przed wojną posiadała doskonałe wyposażenie i odznaczała się dużą produkcją masła i serów obecnie po wywiezieniu maszyn przez okupanta jest tylko w części czynna. Istnieje tu skup mleka i wyrób masła, natomiast produkcję serów przejęła filia w Ostrowitem. Mleczarnia zatrudnia 38 osób w tym 34 pracowników fizycznych.

Po wojnie zorganizowana jajczarnia i tużarnia posiada 9 pracowników stałych. W okresie sezonu liczba zatrudnionych dochodzi do 65, przeważnie kobiet!

Istnieje tu Państwowy Ośrodek Maszynowy, który obsługuje nie tylko teren miasta ale i sąsiednie wsie. Zatrudnionych jest tu 8 pracowników.

Na uwagę zasługuje jeszcze po wojnie zorganizowana Robotnicza Spółdzielnia Pracy, która produkuje meble. Pracuje w niej 36 wykwalifikowanych rzemieślników i 6 pracowników umysłowych. Meblarstwo jako dział pracy związany z przemysłem drzewnym i występującym tu surowcem jest zdawałoby się tu dobrze zlokalizowane i powinno mieć możliwości rozwoju. Surowiec jednak, deski na meble otrzymuje Spółdzielnia nie z miejscowego tartaku, lecz ze składów drzewa w Toruniu i w Wąbrzeźnie.

Na tych kilku przedsiębiorstwach zamyka się cały przemysł Gołubia - Dobrzyń.

Funkcje handlowe

Handel, który dawniej tworzył główną funkcję miasta i dziś posiada poważne znaczenie, gdyż duży obszar z okolicznymi wsiami ciąży do miasta. Handel jest obecnie uspołeczniony i jest prawie w całości w rękach Gminnej Spółdzielni Sieroponocy Chłopskiej, która prowadzi tu 20 sklepów, w tym dwie piekarnie, dwie masarnie, jedno gospodarstwo, dwa sklepy odsiężowe, dwa z nabiałem, jedna drogeria i sklep z obuwiem, jeden punkt wymiarowy wełny, jeden społowy, jeden żelazny, cztery spożywcze, dwa kioski.

Dom Książki posiada 1 księgarnię, istnieje 1 apteka społeczna. W rękach prywatnej inicjatywy jest 6 sklepów, 1 kiosk i 5 kramów. Ilość sklepów zmniejszyła się w stosunku do przedwojennego stanu kiedy notowano 41 przedsiębiorstw handlowych i aparat handlowy nie wystarczająco obsługuje miasto i region. Wynika to jednak nie tylko z racji mniejszej ilości sklepów, ale przede wszystkim z małej ilości przydzielonego towaru. Ponieważ ciążenie miasta przekracza znacznie granice administracyjne istnieje dysproporcja pomiędzy chłonnością obszaru a przydziałami otrzymanyymi w skali rozdzielu powiatu gubzieskiego. Zjazd w dni targowe ludności wiejskiej jest duży. Wykupuje ona towary w mieście. Targi odbywają się dwa razy w tygodniu, a przyjeżdżająca ludność na targi była jednym z wskaźników ustalenia granic terenu oddziaływania miasta.

Wielkie jarmarki na bydło odbywają się 6 razy w roku i ściągają ludność z dolnej okolicy.

Targi odbywają się na rynku w Dobrzyniu, ponieważ jest on daleko większy od golubskiego, sklepy jednak prawie wszystkie mieszczą się w Golubiu. Wytworzyły się więc w mieście jakby dwa centra handlowe jedno zbytu produktów rolnych, drugie zapotrzebienia w inne artykuły.

Kultura, oświata, usługi społeczne

W Golubiu po wojnie wzrosła ilość szkół, powstała nowego typu szkoła zawodowa, zorganizowano internaty, tak że miasto może nie tylko obsłużyć własną młodzież, ale jest ośrodkiem kulturalnym dla okolicy.

Państwowa szkoła ogólnokształcąca jest reprezentowana przez dwie szkoły podstawowe siedmioklasowe i jedną stopnia licealnego. Specjalne znaczenie z punktu widzenia obsługi terenu ma ta ostatnia szkoła prowadząca klasy od 8-mej

do 11-tej. Liczy ona 202 młodzieży i 15 osób personelu nauczycielskiego. Znaczna część młodzieży pochodzi z regionu oddziaływania miasta. Świadczą o tym następujące liczby: w internacie mieszka 56, na stacjach 20, dojeżdża 20 uczniów i uczennic.

Podobną rolę spełnia Zawodowa Szkoła Metalowa średniego stopnia dwuklasowa. Uczy się w niej 76 młodzieży w tym 14 dziewcząt. Poza miejscowej młodzieży, mieszkającej w internacie jest 44, dojeżdżającej 16, reszta miejscowa.

Do usług społecznych sięgających swoim oddziaływaniem w dużym promieniu poza miasto należy Lecznica Zwierząt i Miejska Przychodnia Podstawowa. Przychodnia obsługuje do 40 osób dziennie i działa w promieniu 10 do 12 km. Przy Przychodni prowadzona jest izba porodowa, która posiada 15 łóżek. Pacjentki przyjeżdżają tu z odległości do 24 km.

Przedstawione tu ośrodki szkolne średniego stopnia i służby zdrowia mogą być zaliczone do funkcji miastotwórczej. W sumie jednak ilość osób zatrudnionych w tej dziedzinie nie jest duża, co 50.

Komunikacja

Golub leży dziś na uboczu od dróg głównych, tak kolejowych jak lądowych. Ma on połączenie kolejowe z Toruniem przez boczną linię, która od głównej linii odgałęzia się w Kowalewie i przez Golub prowadzi do Brodnicy. Wybudowana została w 1900 r. dla celów strategicznych. Z lewym brzegiem Drwęcy, Ziemią Dobrzyńską miasto nie ma połączenia kolejowego. Lepiej przedstawić się układ dróg bitych przystosowany do komunikacji samochodowej. Przez Golub przechodzi główna droga z Rygina do Kowalewa - Torunia. Nie posiada natomiast Golub połączenia szosą na południe do Lipna. Istnieje tylko połączenie drogą polną do Zbójna, skąd droga o twardej nawierzchni dochodzi do szosy Lipno - Toruń w Kikólu. Wybudowanie odcinka szosy Golub - Zbójno - Kikół połączy społecznie południowe z miastem i stworzy ważną drogę przelotową przez miasto.

Dobre drogi bite łączą Golub z Wąbrzeźnem i Brodnicą. Ponadto jest kilka dróg polnych zbiegających się do miasta. Golub posiada charakter węzła lokalnego w układzie sieci dróg bitych, co jest ważne dla ośrodka powiatowego. Natomiast nie posiada węzłowego położenia w sieci kolejowej. Komunikacja w obecnym stanie obsługuje tylko rejon Golubia, ale nie po-

tęguje jego siłę rozwojowych i do funkcji miastotwórczej nie może być zaliczona.

Ruch : anujący na liniach kolejowych i autobusowych oddają następujące liczby:

Indywidualne bilety sprzedane w ciągu miesiąca

Do Brodnicy	360
Kowalewa	440
Wąbrzeźna	500
Torunia	720

Bilety miesięczne

Do Brodnicy	6
Kowalewa	10
Wąbrzeźna	15
Torunia	20

Autobus kursujący z Torunia do Rypina przewozi dziennie średnio:

Z Torunia	20 - 30 osób
Kowalewa	4 - 5 "
Rypina	15 - 20 "

w jedną i drugą stronę.

Natężenie ruchu pomiędzy poszczególnymi miastami sąsiadującymi z Golubiem rzuca światło na rolę jego w obrębie sieci miast. Golub jest odległy od Torunia o 39 km.

Brodnicy	30 "
Wąbrzeźna	29 "
Rypina	27 "
Kowalewa	11 "

Bliskie stosunkowo położenie Golubia w stosunku do Torunia i dogodne połączenia kolejowe jak i autobusowe z największym miastem tego regionu włączają Golub w bezpośrednią sferę wpływu Torunia. Wąbrzeźna jest miastem nadrzędnym w stosunkach administracyjnych, więź jednak między miastami

jest słaba, gdyż odległość jest znaczna a połączenie nie-
sbyt korzystne. Z Rylinem i Brodnicą Golub rywalizuje ra-
czej o sferę wpływów w terenie jako ośrodek równorzędny.

Ludność rolnicza na terenie miasta

Obszar zajęty przez miasto wynosi 1.211 ha. Miasto
więc w swoich granicach posiada znaczny obszar, który zaję-
ty jest pod uprawę roli. Gleby na terenie miasta są lekkie,
należą do IV i V klasy. Jedyne na wyseczyźnie gdzie Golub
sięga mokrych skrajem, są gleby klasy III. Oprócz kartofli
i żyta, których zbiory z 1 ha są dosyć niskie /8 - 12 q/
na uwagę zasługują plantacje tytoniu, których ilość zwiększa
się z każdą rokiem. W 1951 r. było 100 plantatorów, obec-
nie jest ich 320. Mają oni małe działki i obsadzają naj-
gorszy gatunek tytoniu, machorkę.

Według danych z M.R.N.-u istnieje na terenie miasta
342 gospodarstw rolnych, 10 ogrodniczych, 2 rybactwo. Jed-
nak ludności rolniczej zawodowo czynnej jest 545 osób, a
ludności rolniczej według danych W.K.P.G. 1.033. Według
informacji zebranych w mieście część mieszkańców miasta
nie posiadając ziemi dzierżawi sobie często nawet dość
odległe działki - ól i uprawia je. Dlatego rolnictwo odgry-
wa dziś ważną rolę w życiu gospodarczym miasta. Ludność
nie mająca możliwości zarobkowania w innych dziedzinach
ratuje się w ten sposób przed utratą podstaw egzystencji.

Bilans ludnościowy

Z przeglądu poszczególnych kierunków życia gospodar-
czego miasta i zatrudnienia ludności można wysnuć pewne
ogólne wnioski dotyczące nadwyżek ludnościowych niezatrud-
nionych. Na cyfrę ludności 5.100 można w przybliżeniu
przyjąć 1.500 do 1.880 zawodowo czynnych. Jest to cyfra
szacunkowa, nie oparta na dokładnej statystyce. 1/

1/ Szacunek oparto na następujących cyfrach: w r.1946 lud-
ność w Golubiu wynosiła 8.356 z tego 51 % w wieku od lat
18 - 59. Jest to grupa, którą można uznać za zdolną do pra-
cy. Obliczono ten sam procent w stosunku do ludności obec-
nej miasta i wzięto pod uwagę tylko 50 % kobiet.

Głównie dzięki gospodarce, które można zaliczyć do funkcji miastotwórczych, jak przemysł, szkolnictwo średnie, usługi społeczne o większym zasięgu odgrywają już dziś w życiu miasta poważną rolę i zatrudniają od 390 do 400 osób, to jest % ludności. Na handel i zawody uzupełniające jak rzemieślnictwo, szkolnictwo podstawowe wylicza się od 150 do 200 osób, a na rolnictwo 545.

Razem zatrudnionych jest w Golubiu 1.145 osób, co bliskie jest szacunkowej cyfrze zatrudnionych mężczyzn w wieku od 18 - 59 lat, która wynosi 1.160. Ponieważ jednak część kobiet pracuje, jak to wykazano przy omówieniu poszczególnych gałęzi życia gospodarczego, można przyjąć że od 150 do 200 mężczyzn w wieku zdolnym do pracy obecnie jest tam bez zajęcia. Oprócz tego kilkaset kobiet. Ponadto część ludności, która dziś pracuje w rolnictwie w razie stworzenia nowych warsztatów pracy na miejscu może się do nich przeczucić. Takiej ludności czasowo zajętej w rolnictwie jest tu około 200 osób. Nadwyżki ludnościowe, które dziś nie są wciągnięte do produkcyjnej pracy wynoszą około 350 do 400 ludzi razem z kobietami /50%/ dochodzą do 740 osób.

Drugi sposób obliczenia nadwyżek daje cyfrę nieco większą. Bierąc pod uwagę, że na 5.157 m. jest ludności rolniczej 1033, a 4.124 nierolniczej /dane WKPG./ obliczony ilość zawodowo czynnej ludności tylko w stosunku do drugiej grupy. Ludności zdolnej do pracy w wieku 18 - 59 lat będzie tam ca. 1.500 /licząc tylko 50 % kobiet/. Na tę cyfrę przypada tylko 600 zawodowo czynnych - czyli nadwyżka ludności nie pracującej, a zdolnej do pracy wynosi ca. 900 osób.

Istnieje więc na terenie miasta znaczna jak na tu- tejsze stosunki nadwyżka rąk roboczych, która w pierwszym względzie musi być brana pod uwagę jako podstawa do aktywizacji miasta. Stworzenie nowych zakładów pracy dla tej ludności, zapobieganie dalszej ucieczce ludności z miasta i zmniejszeniu się liczby ludności, co tak jasnowo wystąpiło w latach 1946 - 1952.

Element ludzki, który jest na miejscu posiada na ogół małe kwalifikacje zawodowe. Są to najczęściej drobni kucy, lub mało wyspecjalizowani rzemieślnicy. Tradycje miasta, jak to wykazano w zarysie historycznym wiążą się głównie z handlem i to z różnego rodzaju łatwym zdobywaniem pieniędzy, jak przemytem przez granicę itp. Stąd też mało jest zainteresowania dla projektowanego nowego powiatu, aktywizacji miasta do roli ośrodka powiatowego. Nie obserwuje się tu rozwoju ambicji lokalnych

do tworzenia większego ośrodka dynamicznego. Przeważają raczej obawy przed komplikacjami jakie mogą powstać w dziedzinie lokalowej.

Fakt jednak istnienia w Golubiu ludności zdolnej do pracy, posiadającej mieszkania dobrze wyposażone, przemawia za lokalizacją tutaj nie tylko siedziby powiatu, ale i szeregu nowych zakładów wytwórczych. Lokalizacja zakładów oparta na takiej zasadzie uwalnia bowiem od szeregu inwestycji sprzężonych, budowy nowych domów mieszkalnych, tworzenia zaplecza nowych dzielnic itp.

Nie łatwo jest jednak odpowiedzieć na pytanie jakie zakłady powinny tu powstać. Ogólna polityka inwestycyjna państwa wyznacza kierunki rozwoju i wielkość zakładów produkcji. Projekty robione w skali jednego ośrodka mogą tylko wskazać na możliwości lokalizowania pewnych zakładów w oparciu o zasoby naturalne zaplecza. Z kolei trzeba więc zająć się zapleczem miasta i jego charakterystyką gospodarczą.

Charakterystyka gospodarcza zaplecza Golubia

Zaplecze miasta, czyli obszar ciągnący do miasta można wyznaczyć biorąc pod uwagę zasięg wpływu poszczególnych funkcji miasta w terenie. Na podstawie dokładnej analizy zasięgu miejscowości skąd przyjeżdża ludność na targi, na kładzie do szkół, chorzy do ośrodków zdrowia można wprowadzić wniosek, że miasto obejmuje z prawej strony Drwęcy obszar ciągnący o promieniu w przybliżeniu 7 km., a z lewej do 20 km. Na ten dość dziwny układ asymetryczny regionu wpływa jego budowa, rozmieszczenie lasów, oraz odległości różne najbliższych miast. Na północy na zmniejszenie sfery oddziaływania miasta wpływają dwa większe kompleksy leśne oraz bliskie sąsiedztwo Kowalewa, Kowalewo, położone nad główną linią kolejową Toruń - Jabłonowo - Iżawa, posiadające bezpośrednią klatkę dojazdu do Torunia i przede wszystkim ten ciągły. Kowalewo więc dziś do regionu Golubia nie należy. Jednak trzeba podkreślić, że Golub jest dla Kowalewa najbliższym sąsiadem o 11 km. odległym miastem i posiada z Golubiem bardzo dobre połączenie kolejowe i drogowe. Połączenie więc tych dwóch miast w jednym powiecie i powiększenie przez to jego podstaw egzystencji, jako silniejszego ośrodka powiatowego ma logiczne uzasadnienie.

Do właściwego zaplecza Golubia należą z północy gminy Podzamcze, Ostrowite, Elgiszewo, część gminy Wrocław /Kujawo/. Na południu obejmuje Golub swym zasięgiem gminy Nowogród, Mazowsze, Zbójno i Radomin w całości, ponadto niektóre wsie z sąsiednich bardziej oddalonych ~~gmin~~ jak Małczyce, Ugoszcz, Roszkowo /patrz mapa Nr.1./

Obecnie już obszar oddziaływania miasta rozciąga się na przestrzeni ok. 500 km², co najwywnowniejszym świadczy, że Golub jest miastem o charakterze centralizującym. Jeżeli do właściwego obszaru ciągnięcia Golubia dodamy miasto Kowalewo i gminę Kowalewo to otrzymamy jednostkę powiatową o powierzchni zbliżonej do dolnej granicy normy dla powiatów. /600 km²/ Ludność zamieszkała na tym obszarze wraz z miasteczkami osiągnie cyfrę ok. 40.000 czyli jest bliska także dolnej granicy normy. Gminy wiejskie południowej części zaplecza mają stosunkowo dużą gęstość zaludnienia. W ostatnich jednak kilku latach zmniejszyła się liczba mieszkańców gmin wiejskich, na co trzeba zwrócić ~~specjalną~~ uwagę. Świadczą o tym załączone cyfry

Liczba ludności

<u>gminy</u>	<u>1946 r.</u>	<u>1950 r.</u>
Mazowsze	7.302	6.655
Nowogród	5.201	4.392
Zbójno	6.288	5.933
Radomin	7.755	
Podzamcz. Gol.	3.335	3.208
Kowalewo W.	4.542	4.499

Zmniejszenie ludności nastąpiło więc nie tylko w samych miastach, ale obejmuje cały region. Jeśli się zważy, że przesuwanie się ludności ze wsi do miast jest cechą stosunków migracyjnych całej Polski Ludowej po 1946 r., specjalnie zaś na terenie woj. bydgoskiego rozwiniętą, nie można w tym ubytku dostrzegać się przejawów ujemnych dla życia gospodarczego omawianego obszaru. Jest to bowiem przede wszystkim obszar rolniczy, w którym gęstość zaludnienia na ha użytków rolnych jest dość znaczna, zwłaszcza na terenie południowych gmin. Proces podnoszenia stopnia mechanizacji w rolnictwie pociąga za sobą zmniejszenie liczby ludności na wsi. Fakt jednak, że ludność choć częściowo nie zatrzymuje się w najbliższym nieście, że miasto

Golub również na ubytki ludności dowodzi, że obszar jest mało uaktywniony gospodarczo. Charakter gospodarczy zaplecza wpływa na rozwój i życie jego ośrodka. Dzieje się tak w małych miastach, których jednym z głównych zadań jest obsługa zaplecza.

Terren, na którym rozciąga się obszar oddziaływania Golubia leży na wysoczyźnie, przedzielonej w środku szeroką doliną Drwęcy. Wysoczyzna jest zbudowana z moreny dennej piaszczystej, miejscami lekko falistej. Na północ od Golubia biegnie pas ozów, wzgórz zbudowanych z żwirów i grubszych piasków, które dla eksploatacji mogą mieć poważniejsze znaczenie. Wysoczyzna jest przeciętana licznymi rynkami polodowcowymi, z mniejszymi jeziorami, a prosteadle do nich biegnie wielka dolina Drwęcy. Dolina Drwęcy ma charakter małej pradoliny z rozwiniętym systemem teras. Specjalnie szeroko rozwinięta jest terasa górna po prawym brzegu Drwęcy na wschód i zachód od miasta. Z zasięgiem tej terasy piaszczystej wiążą się dwa największe kompleksy leśne regionu.

Na omawianym obszarze brak jest większych bogactw mineralnych. Eksploatowane są jedynie żwiry nad Drwęcą w Dobrzyniu. Są znaczne pokłady piasków w dolinie Drwęcy, które mogą mieć znaczenie dla przemysłu szklarskiego. Szczegółowych badań nad użytecznością piasków dotąd nie przeprowadzono. Zasoby żyzności, które występują na stokach wysoczyzny są nie duże.

Jedyną podstawą naturalną dla życia gospodarczego regionu jest użytkowanie gleb. Gleby są tu średniej jakości. Według mapy gleb Instytutu Gosp. Wiejsk. w Puławach na wysoczyźnie występują bielice lekkie i szczyrki na glinie, zaliczone do klasy podatkowej III-b. W okolicy wsi Radomin występują bielice mocne i mocne szczyrki, klasa III-a, stanowiące najlepsze ziemię na tym obszarze. W dolinie rzeki Drwęcy występują piaski rzeczne i lekkie szczyrki klasy IV-tej. i V-tej. Pomimo iż gleby są takie same po obu brzegach Drwęcy dają jednak plony niższe po południowej stronie, na dawnym obszarze b. Kongresówki. Zastój gospodarczy tego obszaru wywołany rozbiorem politycznym jest do dziś dnia jaskrawo widoczny. Podniesienie techniki upraw, zastosowanie naukowych zasad rejonizacji upraw w nowych formach społecznego gospodarowania ziemią przyczyni się do zniknięcia granicy gospodarczej b. zaborów i racjonalniejszego wykorzystania terenu. Intensyfikacja rolnictwa może pomnożyć znacznie plony całego terenu i jest ważnym zadaniem gospodarczym dla nowo tworzącego się powiatu.

Kierunki upraw w zależności od gleb są dwojakie.

Na glebach klasy III-ciej uprawiany jest jęczmień, pszenica, buraki cukrowe, ziemniaki. Na glebach klasy IV-tej i V-tej przeważa żyto, ziemniaki i kubin. Nie obserwuje się szerszego zastosowania upraw roślin trzennych, które na żyznych glebach mogłyby znaleźć dobre warunki rozwoju. Oprócz gospodarki zbożowej ważną rolę odgrywa hodowla, która daje znaczną ilość trzody chłownej, nierogacizny i bydła.

Mniej rozwinięte na wsi jest sadownictwo i ogrodnictwo, choć ziemie te leżą w obszarze o korzystnych warunkach klimatycznych dla tych gałęzi gospodarki. Intensyfikacja rolnictwa może się tu łączyć z powiększeniem arealki upraw roślin przeznaczonych na paszę i z wyrowadzeniem większej różnorodności w ogrodnictwie i sadownictwie.

Las, drugi obok rolnictwa główny działy gospodarzni regionu występują w dwóch kompleksach, które rozkładają się wzdłuż doliny Drwęcy. Pas leśny przecina więc w poprzek cały region Golubia, pogłębiając podział, który wprowadza dolina rzeki Drwęcy. Kompleks leśny na pn. wschód od miasta, należący do nadleśnictwa Konstancjewe rośnie na głębokich piaskach i tworzy bór świeży II i III bonitacji siedliska. Nadleśnictwo to obejmuje 6.376 ha pow. w tym 217 ha łąki. Nadleśnictwo Leśna, obejmujące drugi kompleks położony na zachód od miasta na 5.799 ha pow. w tym 116 łąki. Dominuje tu również ten bór świeży o drzewostanie sosnowym z podszyciem jałowca. Ponadto jest tu od 20 do 30 % borów mieszanych /20 - 30 % liściastych/ o bonitacji II i I. W podszyciu występuje leszczyna i malina.

Na rolę lasu jako bazy surowcowej rzucą pewne światło cyfry z zakresu eksploatacji lasu.

Nadleśnictwo Konstancjewe

Zapas drzewa	796.283 m ³	
Stát użytkowania	14.628 "	
w 1952 zużyto	11.070 "	w tym surowca tartaczanego
		4.549 m ³ /do
		Golubia do tartaku dostarcz.
		4 t./
Ponadto produkcja żywicy wynosi 17.888 kg.		
	strużki opał.	2,5 t.
	kory garbarsk.	8,6 t.

Nadleśnictwo Leśna

Zapasy drzewa	590.530 m ³
Etat roczny użyt.	11.830 "
w r.1952 zużyto	17.706 " w tym surowca tartacznoego 10.395 m ³ . /Do tartaku w Golubiu oddano 4 tys. m ³ /
Produkcja żywicy wnosząca	46.795 kg.
strużki opałowej	3,5 t.

Produkcja lasów nie jest wykorzystana w pełni na miejscu. Tartak w Golubiu nie przerabia całego drzewa tartacznoego miejscowego pochodzenia. Żywicę wywozi się do Rudnika nad Sanem. Istnieje więc możliwość rozbudowy przemysłu drzewnego w kierunku o miejscowe surowce. Można powiększyć istniejący już tartak w Golubiu i wybudować zakłady przetwórcze przemysłu chemicznego oparte na drzewie. Zwłaszcza warto wziąć pod uwagę Golub jako miejsce lokalizacji fabryki kalafonii. Strużka opałowa jest podstawowym surowcem do tej produkcji, a dość znaczne zapasy tego surowca wytwarza się na miejscu. Poza tym trzeba wziąć pod uwagę możliwość łatwego dowożenia drzewa Drwęcą z południowych Mazur, z okolicy Ostródy. System kanałów łączonych z jeziorami Drwęskin, które przepływa Drwęca, pozwoli na łatwy i tani transport wodny drzewa z dalekich nawet części Mazur zachodnich.

Aktywizacja miasta

Golub już dziś jest miastem, które może przejąć funkcję ośrodka powiatowego. Składa się na to tak duży obszar jego zaplecza, jak i zróżnicowana pod względem zawodowym struktura ludności miasta. Duża ilość wykwalifikowanych robotników, rzemieślników, placówki obrotu towarowego, zasięg działania szkół itd., jak również zewnętrzna fizjognomia miasta, która wyraża się w dobrze zabudowanych murywanym dzielnicach po prawym brzegu. Do roli miasta powiatowego Golub może być podniesiony zwłaszcza biorąc pod uwagę normy przyjęte dla miast powiatowych podane przez P.K.P.G. Według wytycznych obszar powiatu powinien wahać się w granicach od 600 do 900 km², a liczba ludności łącznie z miastem powiatowym w granicach od 40 do 46,5 tys.

Można posunąć nawet dalej twierdzenie, że im prędzej nastąpi stworzenie ośrodka administracyjnego w Golubiu, tym lepiej będzie to dla miasta. Funkcja administracyjna stworzy bowiem nowe możliwości pracy dla ludności i zapobiegnie dalszemu obniżaniu się cyfry ludności. Powstanie Powiatowej Rady Narodowej i wszystkich instytucji na szczeblu powiatowym wymaga dość dużego aparatu administracyjnego, który przeważnie składać się będzie z miejscowej ludności.

Golub nie był miastem powiatowym i nie posiada większych budynków dla celów administracyjnych. W związku z tworzeniem nowego ośrodka powiatowego byłoby koniecznym wybudowanie szeregu gmachów, dla nowych władz i instytucji. Biorąc pod uwagę duże znaczenie Dobrzynia, gdzie ponad 70 % domów uległo zburzeniu trzeba podkreślić, że problem mieszkaniowy może nastręczyć cały szereg trudności o ile nie będzie równocześnie powzięty plan rozbudowy miasta. W związku z tym trzeba by na miejscu zawczasu rozwinąć pewne gałęzie przemysłu budowlanego i przedsiębiorstwa budowlane, które mogłyby lokalnie potrzeby zaspokoić. Potrzeby te nie tylko obejmują samo miasto, ale i wieś położone w zapleczu. Wieś położona po lewym brzegu Drwicy są przeważnie budowane z drewna i gliny, mają zniszczony stan budynków gospodarczych i mieszkalnych. Przebudowa ustroju rolnego, tworzenie spółdzielni produkcyjnych będzie wymagało inwestycji budowlanych. Mimo małych zapasów łąk w złóżach pod Golubiem należałoby się zastanowić czy nie uruchomić cegielni na małą skalę, tak aby zaspokoiła potrzeby lokalne odbudowy i rozbudowy miasta. Ponadto są Bwiry, piaski i drzewo - surowce potrzebne dla przemysłu budowlanego. Golub nie ma rozwiniętego obecnie tego przemysłu, a rozwój jego dla zaspokojenia potrzeb własnych i zaplecza jest bardzo pożądanym.

Ażeby Golub mógł spełniać rolę dynamicznego ośrodka powiatowego i powiększyć liczbę ludności do cyfry 10 tys. jak to przewiduje plan do 1970 r. to trzeba wzmocnić cały szereg dziedzin jego życia gospodarczego. Do tych należy w pierwszym rzędzie przemysł. Liczba zatrudnionych w przemyśle powinna wzrosnąć o kilkaset osób dla nich trzeba tworzyć nowe zakłady lub powiększyć istniejące. Trudno w planach o zasięgu jednego ośrodka dać szczegółowe wytyścowanie zakładów, które w Golubiu mają powstać. Trzeba by do tego znać plan rozwoju poszczególnych gałęzi przemysłu w Polsce i przewidziane zwłaszcza w zakresie drobnego przemysłu inwestycje na najbliższą przyszłość. Dlatego w rozdziale tym wskaże się raczej na możliwości lokalizacji pewnych zakładów.

Analiza sytuacji gospodarczej zaplecza wykazała, że są tu możliwości powiększenia przemysłu drzewnego. Budowa nowego tartaku, lub powiększenie obecnie istniejącego jest pożądana, przetwórstwo drzewa na meble lub części, produkcję szafabrykatów dla większych zakładów meblarskich - można tu zorganizować. Istnieje już Spółdzielnia Stolarska na terenie miasta, która posiada wykwalifikowany zespół pracowników. W oparciu o ten zespół można może założyc większą fabrykę mebli.

Położenie Golubia nad Drwęcą - drogą wodną - którą można przychodzić transporty drzewa z lasów mazurskich zapewni na długi okres zapotrzebienie różnorodnego surowca, jeśliby z czasem miejscowe zapasy okazały się niewystarczające, pod względem ilości, czy jakości.

Z tych samych względów są tu możliwości umieszczenia fabryki przemysłu drzewnego chemicznego n.p. fabryka kalafonii, dla lokalizacji której obecnie szuka się miejsca w Polsce. Produkcja kalafonii i terpentyny oparta musi być o import surowca z szerszych, większych obszarów leśnych. Położenie Golubia jest z tego punktu widzenia dogodne. Może tu być przerabiany surowiec struska ojcowska i żywiec z całej Polski północnej, zwłaszcza w lasy. Dotychczas istnieją o ile mi wiadomo trzy takie zakłady i to głównie w Polsce południowej. Umieszczenie więc takiej fabryki w Polsce północnej byłoby bardzo wskazane.

Golub posiada wszystkie dane aby rozwinąć mniejsze zakłady przemysłu spożywczego. Jako ośrodek rolniczo - hodowlanego regionu ma na zapleczu różnego rodzaju surowce. W oparciu o surowce produkcji hodowlanej rozwinięto się tu przed 1939 r. duża serowarnia, która miała masło i sery na eksport. Po wywiezieniu urządzeń tej fabryki przez okupanta nie wróciła ona do dawnej produkcji. Należałoby przywrócić, albo nawet powiększyć dawny stan. W oparciu o powiększoną rzeźnię może powstać fabryka konserw mięsnych. Młyn obsługujący teren w wystarczającym stopniu może dać surowiec pod fabrykę makaronu. Nawet fabryka cukierków i ciast znalazłaby tu łatwe zapotrzebienie w surowiec. Cukier może dostarczyć niezbyt odległa Chełmża, mleko, masło jest na miejscu, a uprawę owoców można drogą kontraktacji, lub odpowiedniej propagandy łatwo rozpowszechnić, gdyż na obszarze samego miasta są dość liczne zakłady ogrodnicze. Poza tym w sąsiednich lasach jest w podszyciu malina, której zbiory mogą być wykorzystane na miejscu. Jednym słowem różnorodne gałęzie przemysłu spożywczego

mogą tu znaleźć właściwe podstawy do rozwoju.

Golub leży w bliskim zasięgu oddziaływania Torunia i posiada połączenie kolejowe z Toruniem. Dzięki temu można również oprzeć rozwój przemysłu w Golubiu o coraz większy ośrodek przemysłu toruńskiego, w którym przemysł chemiczny, elektrotechniczny i spożywczy wybijają się na pierwsze miejsce. Odpadki przemysłu toruńskiego, lub częściowa obróbka materiałów mogłaby tu być przerzucona. Z zakresu przemysłu były tu dawniej fabryki świca, mydła, garbarnia, ale tylko jako małe prywatne warsztaty. Pewnym wskazaniem jakie zakłady mogłaby z tego zakresu ulokować jest skład zawodowy rzemieślniczy. Przedstawia się on następująco: 20 szewców, 10 krawców, 7 fryzjerów, 4 ślusarzy, 2 szklarzy, 1 krawaluszniak, 2 zegarmistrzów, 2 fotografów, 4 malarzy, 6 stolarzy, 2 dekarzy, 6 murarzy, 2 czapników, 4 zdunów, 2 tajicorów, 4 kowali, 4 pantoflarzy, 2 siodlarzy, Z zestawienia tego widać, że jest tu specjalnie dużo szewców. Mogłaby powstać albo spółdzielnia szewska organizująca szerszą produkcję na eksport poza region, albo nawet fabryka obuwia.

Poza jednym warsztatem P.O.M. nie ma tu zakładów przemysłu metalowego. W ośrodku powiatowym okręgu rolniczego powinien być warsztat mechaniczny z wysoko kwalifikowanymi pracownikami, którzyby mogli obsłużyć cały powiat.

Miasto posiada oświetlenie elektryczne, ale tylko w części swarto zabudowanej, znaczna część miasta na peryferiach nie jest włączona do sieci. Problem powiększenia źródeł energii elektrycznej wiąże się dla całego tego obszaru z wykorzystaniem siły wodnej Drwęcy. Plany budowy urządzeń energetycznych na Drwęcy są podobne w opracowaniu, ale nie zdobyłam żadnych bliższych co do tego danych.

Brak jest w mieście kanalizacji i wodociągów. Do pilnych potrzeb miasta należy rozbudowa tych urządzeń. Brak ich byłby w dużym ośrodku powiatowym bardzo rażąco, nie mówiąc już, że utrudniałby rozbudowę zakładów przemysłowych.

Specjalną uwagę należy zwrócić na ilość placówek obrotu towarowego i przydzieloną miastu ilość towaru. Ludność, zjeżdżająca do Golubia z innych powiatów wykupuje dziś towar. Rozwiązanie tego problemu powinno nastąpić jak najprędzej, nawet przed decyzją podniesienia Golubia do roli ośrodka powiatowego. Trzeba powiększyć ilość sklepów i asortyment towarów oraz przede wszystkim

przyszedlić ilość towarów analogiczną jak otrzymują inne miasta powiatowe.

W zakresie szkolnictwa jest miasto dziś dość dobrze obsłużone. W miarę rozrastania się miasta muszą powstać nowe szkoły. Powinno tu powstać drugą szkołę zawodową średniego stopnia z internatem, w której znalazłaby możliwość kształcenia się młodzież wiejska ze wsi położonych w sąsiedztwie miasta.

Rozwój terytorialny miasta w przyszłości

Na zakończenie parę słów trzeba dodać na temat kierunków rozwoju terytorialnego miasta. Golub - Dobrzyń leży w dolinie Drwęcy. Kształt doliny wywarł wpływ na rozkład ulic i dzielnic miasta i będzie w przyszłości ważnym wsłuchownikiem decydującym o rozbudowie poszczególnych dzielnic.

Golub leży na prawym brzegu Drwęcy. Śródniesiecie jest ścięzione w zakolu rzeki na płaszczyźnie terasy dolnej wyniesionej 55 - 57 m.n.p.m. Od północy otacza miasto wysoka krawędź wysoczyzny, która wznosi się do wysokości 98 - 107 m. Strona, kilkadziesiąt metrów wysoko zbocze góruje ponad miastem, tworząc wyraźną granicę naturalną, utrudniającą rozwój terytorialny miasta na północ w kierunku wysoczyzny. Na wysokiej krawędzi leżą tylko ruiny dawnego zamczyska polrzyżackiego, oraz w niedalekim sąsiedztwie zamku, na wysoczyźnie leży dworzec kolejowy. Jedna ulica o dużym spadku prowadzi stąd do miasta.

Po lewym brzegu Drwęcy leży Dobrzyń. Jest on położony nieco wyżej od śródniesieca Golubia, gdyż leży na terasie środkowej Drwęcy wyniesionej 65 - 68 m.n.p.m. Terasa ta jest rozległa, gdyż dopiero o 2 km. na południe od rzeki ciągnie się ograniczająca dolinę druga krawędź wysoka wysoczyzny.

Położenie topograficzne miasta wskazuje, że rozwój terytorialny mógłby pójść dwoma drogami. Golub rozszerzyć się może w kierunku północnym, pokonując przeszkodę, jaką tworzy wysoka krawędź i rozbudować nowe dzielnice na wysoczyźnie. Za tym kierunkiem rozwoju przemawiałoby położenie dworca, który stanowi tak dla dzielnic przemysłowych, jak mieszkalnych ważną atrakcję.

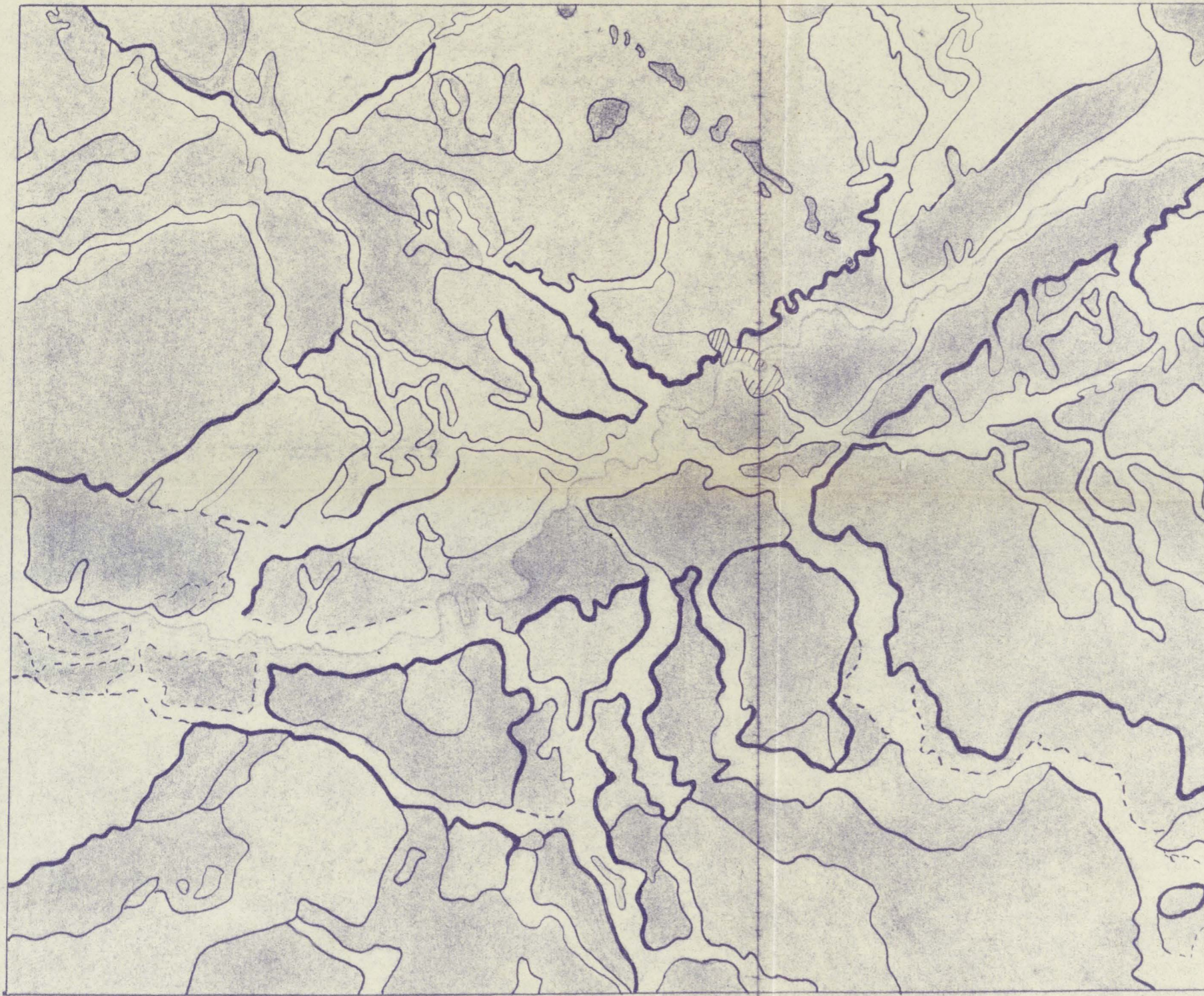
Z drugiej jednak strony wejście na otwartą, wysoczyzną nie jest korzystne. Położenie nieckowe w dolinie, chroniące od wiatrów silniejszych w pobliżu rzeki jest lepsze. Największe możliwości swobodnego rozwoju posiada miasto po stronie Dobrzynia, gdzie równina tarasowa nie stawia żadnych przeszkód. Tu mogą powstać nowe dzielnice z gmachami administracyjnymi, nowe dzielnice mieszkalne, pod tym jednak warunkiem, że nastąpi lepsze powiązanie obydwóch brzegów. Droga komunikacyjna idąca w kierunku rzeki, a łącząca obydwa miasta powinna być główną arterią, osią dookoła której koncentrować trzeba całą przyszłą rozbudowę. Wyprostowanie tej drogi, poszerzenie jej, stworzy lepsze powiązanie dwóch bliźniaczych miast i zapewni lepsze scalenie dwóch historycznie odrębnych ośrodków w jedno nowoczesne miasto służące nowej socjalistycznej rzeczywistości.

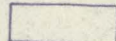
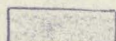
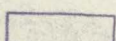
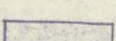
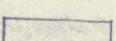

ooo 000 ooo

Szkic morfologiczny okolic miasta Golub-Dobrzyń

- terasy środkowe
- terasy górne
- zandry
- morena płaska
- morena falista
- terasy dolne
- morena uziłowa
- 02

skala 1:100000

nr 2